

Information Sheet

Protecting the human rights of adults with decision-making disabilities

5. Usimamizi

Sheria ya Ulezi na Utawala ya 1990 (Sheria) inatambua kwamba watu ambao hawana uwezo wa kujifanyia maamuzi ya busara wanaweza kuhitaji msaada na usaidizi wa ziada sio tu kuhakikisha ubora wa maisha yao unadumishwa, lakini pia kuwalinda dhidi ya hatari ya kupuuzwa, unyonyaji na unyanyasaji.

Mtu anaweza kukosa uwezo wa kufanya uamuzi wa busara kwa sababu ya shida ya akili, ulemavu wa akili, ugonjwa wa akili au jeraha la ubongo lililopatikana. Ulemavu kama huo huathiri uwezo wa watu kusimamia nyanja mbali mbali za mali zao za kibinafsi.

Watu wenye uwezo mdogo wa kufanya maamuzi mara nyingi hutegemea viwango tofauti vya usaidizi kutoka kwa wengine ili kufikia ubora wa maisha ndani ya jamii. Msaada huu mara nyingi hutolewa na watu ambao tayari wanahusika katika maisha ya mtu, kama vile familia, marafiki na watoa huduma.

Sheria inapeana kwa mtu mzima mwenye uwezo wa kuteua mtu (anayejulikana kama wakili wao) kwa kujaza fomu ya kudumu ya uwezo wa wakili. (tazama [karatasi ya habari 8](#)). Iwapo hili haliwezekani au mtu amechagua kutojaza vyaraka za uwezo wa kudumu wa wakili, Sheria inasema kwamba Mahakama ya Utawala ya Serikali inaweza kuteua msimamizi kwa ajili ya mtu mwenye uwezo mdogo (ulemavu) wa kufanya maamuzi. Hii inahakikisha kwamba maamuzi ya kifedha na ya kisheria yanafanywa kwa manufaa ya mtu anayewakilishwa.

Kwa sababu uteuzi wa msimamizi unahusisha kuondoa haki za msingi za mtu kufanya maamuzi, ni hatua ambayo inachukuliwa na Mahakama ya Utawala ya Serikali kama suluhu la mwisho - tu baada ya hatua zisizo na vikwazo vya kulinda fedha na mali ya mtu huyo kuzingatiwa na kuonekana kuwa haitoshi au haifai.

Mahakama ya Utawala ya Jimbo itahakikisha kwamba upeo wa mamlaka iliyotolewa na amri ya usimamizi inakidhi mahitaji ya mtu aliyewakilishwa.

Je, ni maamuzi ya aina gani?

Msimamizi ana mamlaka ya kufanya maamuzi ya kifedha na kisheria kwa niaba ya mtu anayewakilisha. Msimamizi anaweza kupewa mamlaka na Mahakama ya Utawala ya Jimbo kufanya maamuzi yote kuhusu usimamizi wa mirathi ya mtu aliyewakilishwa ikiwa ni pamoja na risiti za mapato, matumizi yote, usimamizi wa mali (pamoja na mauzo na manunuzi) na malipo ya madai na madeni. Aina hii ya amri wa utawala inaitwa amri ya kikao (plenary). Vinginevyo, Mahakama inaweza kuweka kikomo mamlaka ya kufanya maamuzi ya msimamizi kwa maeneo maalum kama vile maamuzi ya kisheria. Hii inaitwa amri mdogo.

Kuna baadhi ya maamuzi ambayo msimamizi hawezi kufanya. Hayo ni pamoja na:

- kutengeneza, kurekebisha au kubatilisha Wosia kwa mtu aliyewakilishwa isipokuwa kwa amri ya Mahakama ya Juu
- kutenda kama Mtekelezaji wa Wosia badala ya mtu aliyewakilishwa, isipokuwa kama imeidhinishwa na Mahakama ya Juu.
- kukabidhi mamlaka yake kwa mtu mwingine.

Kuna maamuzi ambayo msimamizi hawezi kufanya bila mamlaka ya maandishi ya Mahakama ya Utawala ya Jimbo. Haya ni pamoja na:

- kutoa zawadi kutoka kwa mali ya mtu aliyewakilishwa - ikijumuisha pesa, nyumba au mali
- kulipa gharama za usafiri za familia au marafiki wanaomtembelea mtu aliyewakilishwa
- kurejesha mikopo yoyote 'isiyo rasmi' kwa familia na/au marafiki
- kufanya 'maendeleo ya wosia' kwa walengwa wa Wosia wa mtu aliyewakilishwa
- kudai gharama ya muda, kazi au utaalumu ('mshahara') kwa ajili ya usimamizi wa mali ya mtu aliyewakilishwa.

Maslahi mazuri

Msimamizi anahitajika kutenda kwa maslahi ya mtu anayewakilisha:

- kumtetea mtu aliyewakilishwa
- kuhimiza na kusaidia mtu kuhusika katika usimamizi wa mali zao
- kuhimiza na kumsaidia mtu kufanya maamuzi kuhusu maisha yake
- kulinda mali ya mtu dhidi ya kupuuzwa, kunyanyaswa na kunyonywa
- kushauriana na mtu na kuzingatia matakwa yao
- kudumisha mazingira ya kitamaduni, lugha na kidini ya mtu anayewakilishwa.

Je, ni nani anaweza kufanywa kuwa msimamizi?

Ili kuzingatiwa kwa ajili ya uteuzi wa Mahakama, msimamizi anayependekezwa lazima:

- kufaa na kuwa tayari kuteuliwa
- kuwa na umri wa angalau miaka 18
- kuwa tayari kutenda kwa maslahi ya mtu wakati wote na kuhimiza uhuru wa mtu, maamuzi ya kibinafsi na ushiriki wake katika maisha ya jamii.
- asiwe katika hali ambapo maslahi yake yanapinzana na maslahi ya mtu anayewakilishwa.

Katika hali ambapo hakuna mtu anayepatikana, anayefaa au yuko tayari kuchukua jukumu la msimamizi, Mahakama ya Utawala ya Jimbo inaweza kuteua Mdhamini wa Umma.

Mahitaji ya uwajibikaji

Wasimamizi wanawajibika kwa maamuzi wanayofanya na lazima waweke rekodi sahihi za miamala yote. Wanatakiwa kuwasilisha hesabu za kila mwaka kwa Mdhamini wa Umma katika muundo uliowekwa. Akaunti lazima ziwasilishwe kwa shughuli zote zinazohusiana na eneo au maeneo ambayo ni chini ya amri ya usimamizi. Baada ya kukagua akaunti, Mdhamini wa Umma anaweza kuziruhusu au kuuliza habari zaidi. Wasimamizi wanaweza kuwajibishwa kibinafsi kwa hasara kwa mali ya mtu aliyewakilishwa.

Mapitio ya Amri za Utawala

Mahakama ya Utawala ya Jimbo inahitajika kupitia amri zote za usimamizi angalau kila baada ya miaka mitano, lakini kulingana na hali, uhakiki unaweza kufanywa mapema.

Iwapo msimamizi aliyeteuliwa hayupo tena ili kutimiza wajibu wake kwa mtu anayemwakilisha, maombi yanaweza kutumwa kwa Mahakama ili msimamizi mpya ateuliwe.

Mtu yeyote ambaye ana nia ya ustawi wa mtu aliye na ulemavu wa kufanya maamuzi anaweza kutuma maombi kwa Mahakama kwa ukaguzi wa amri ya usimamizi. Ikiwa masuala ya msingi ya ombi la awali la usimamizi yatatatuliwa na hakuna haja tena ya amri hiyo, Mahakama inaweza kubatilisha amri ya usimamizi.

Ikiwa mtu ana wasiwasi kwamba msimamizi hafanyi kazi kwa manufaa ya mtu huyo, anaweza kutuma maombi kwa Mahakama. Mahakama inaweza kuitisha kikao na kutengua uteuzi na kuteua msimamizi mpya.

Ukaguzi utafanywa na Mahakama ya Utawala ya Jimbo ikiwa msimamizi:

- atakufa
- anaomba kuachiliwa kutokana na majukumu yake
- hana uwezo tena wa kutimiza wajibu wake kwa mtu mwenye ulemavu wa kufanya maamuzi kwa sababu ya kutokuwa na uwezo wa kimwili au kiakili.
- amepatikana kuwa na hatia ya kupuuza au utovu wa nidhamu kuhusiana na mali ya mtu mwenye ulemavu wa kufanya maamuzi.
- amefilisika.

Mahali pa kupata ushauri na usaidizi kwa wasimamizi

Ikiwa msimamizi hana uhakika kuhusu maamuzi ya kufanya kwa manufaa ya mtu anayewakilishwa anaweza kutafuta ushauri wa kitaalamu kutoka kwa wakili au mshauri wa masuala ya fedha. Pia inawezekana kutuma maombi kwa Mahakama ya Utawala ya Jimbo kwa maelekezo kuhusu hatua gani inapaswa kuchukuliwa.

Wasimamizi wanaweza kuajiri, kuelekeza na kulipa mawakala (k.m. wakili, mhasibu, wakala wa malipo, dalali wa hisa au mtu mwingine) kufanya shughuli za biashara zinazohusiana na usimamizi wa mali ya mtu huyo.

Kwa habari zaidi kuhusu usimamizi wasiliana na

Mdhamini wa Umma (Public Trustee)

Timu ya Usaidizi ya Wasimamizi wa Kibinafsi

553 Hay Street, PERTH WA 6000

PO Box M946, PERTH WA 6843

Simu: 1300 746 116

Barua pepe: public.trustee@justice.wa.gov.au

Tovuti: www.publictrustee.wa.gov.au

Ofisi ya Wakili wa Umma

PO Box 6293, EAST PERTH WA 6892

Simu: 1300 858 455

Barua pepe: opa@justice.wa.gov.au

Tovuti: www.publicadvocate.wa.gov.au

Taarifa iliyotolewa katika karatasi hii imetolewa kwa hiari kama utumishi wa umma. Taarifa na ushauri unaotolewa unapatikana kwa nia njema lakini hutolewa tu kwa msingi kwamba wasomaji watawajibika kufanya tathmini yao wenyewe ya mambo yaliyojadiliwa humu na kwamba wanapaswa kuthibitisha uwakilishi, taarifa na taarifa zote muhimu. Si Jimbo la Australia Magharibi ("Jimbo") au wakala au chombo chochote cha Serikali wala mfanyakazi au wakala yeyote wa Serikali au wa wakala au chombo chochote cha Serikali hatawajibika kwa hasara au uharibifu wowote utakaosababishwa na kama au si kwa sababu ya uzembe unaotokana na matumizi au kutegemea habari au ushauri wowote uliotolewa katika Miongozo.